

Aljoša Gabrovec

VEGETACIJSKA SLIKA KONTOVELA IN NJEGOVE OKOLICE

Tako kot ostale slovenske vasi v okolici Trsta je tudi Kontovel do nedavnega odigral ključno ekonomsko vlogo pri pridelavi povrtnin, vina in ostalih kmetijskih pridelkov, s katerimi so oskrbovali mesto in mestno okolico. Logična posledica tega je bilo izkoriščanje vseh obdelovalnih površin in celo ustvarjanje novih njiv tako, da so zemljo ročno prinašali z enega kraja na drugi. Vse to je bistveno spremenilo prvotno podobo teritorija, rastlinskih združb in živalstva, ki se tu nahaja. Skratka, spremenile so se ekološke značilnosti, kar pa ne sme zveneti kot absolutno negativno, saj je vse to v skladu z dinamičnostjo narave.

Z geološkega in geomorfološkega vidika je območje Kontovela precej raznoliko, saj dobimo tu peščeno-lapornati in apnenčasti substrat, lega plasti pa je od skoraj vodoravne do navpične. Zato nastajajo ekološke niše, v katerih se razvijajo različne rastlinske združbe. Kar zadeva gozdne združbe, srečamo na tem območju v glavnem dve, in sicer *kraški gozd črnega gabra in puhavca* (*Ostryo-Quercetum pubescentis*) ter *borov gozd*.

Borov gozd se v glavnem razprostira na Vejni in se nadaljuje do Opčin. Tu se je pogozditev začela leta 1875, da bi zaščitili površje pred erozijo vetra in da bi obenem pripravili substrat ter mikroklimatske okoliščine, primerne za rast manj trpežnih avtohtonih vrst, kot so črni gaber (*Ostrya carpinifolia*), mali jesen (*Fraxinus ornus*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*) ipd. Ko se sprehajamo po tem gozdu, lahko opazimo, kako črni bor (*Pinus nigra*) bolje uspeva na severnih pobočjih, in obratno, kako so tiste rastline, ki žive na južnih pobočjih, pogosto tarča napadov borovih prelcev in drugih zajedavcev. To je seveda posledica nasaditve tuje vrste, ki se je tu pri nas vsekakor dobro prilagodila in ki je v dobri meri izpolnila prizadevanja avstro-ogrske oblasti. V zvezi s kontovelskimi borovimi nasadi velja omeniti majhno zgodovinsko zanimivost. Ob petdesetletnici vladanja Franca Jožefa je Komisija za pogozditev Krasa na ozemlju mesta Trst (Commissione d'imboschimento del Carso sul territorio della città di Trieste) posvetila cesarju borov

Vanja Pekou (Ivan Daneu) na Kontovelski gmajni (1948)

gozdíček, ki se je nahajal na parcelah 2173, 2176 in 1509/52/55 (blizu nogometnega igrišča). Tu so hoteli ustvariti park, v katerem naj bi skupno uspevale vse avtohtone rastlinske vrste in gojene rastline tega teritorija. Projekt pa je ob izbruhu prve svetovne vojne spodletel, nova italijanska administracija je gozd namenila proizvodnji in ga preimenovala v "Bosco Naron". Danes potekajo tu gozdarska dela redčenja borovcev, tako da zaradi sloja podrasti doslej oškodovani listavci dobijo dovolj svetlobe za nadaljnjo rast.

Tipično in najpomembnejšo kraško gozdno združbo predstavlja kraški gozd črnega gabra in puhavca, ki se razvija bodisi na apnenčastih kot tudi na flišnih površinah, tako na severnih kot tudi na južnih pobočjih. Pedološka in mikroklimatska raznolikost se seveda odraža na rastlinskih vrstah, ki sestavljajo to združbo; zato razdelimo slednjo na tri podzdružbe, vse tri pa so (v večji ali manjši meri) prisotne v okolici Kontovela.

Na flišnem substratu se razvija podzdružba (*Ostryo-Quercetum pubescentis hieracietosum racemosi*) z grozdasto škržolico (*Hieracium racemosum*). Ta gozd srečamo, če se sprehajamo nad in pod železnico ter okoli Feličevca. Tu prevladujejo edafsko nekoliko zahtevnejše vrste, katerim zagotavlja globoko kislo glinasto zemljišče večjo vsebnost vode in hranilnih snovi. Zaradi tega tu dobro uspevajo maklen (*Acer campestre*), poljski brest (*Ulmus minor*), navadna kalina (*Ligustrum vulgare*), rdeči dren (*Cornus sanguinea*), češnja (*Prunus avium*) ipd.

Na območju, ki mu domačini pravijo Reber, to se pravi pod prvim delom Napoleonske (Vižentinove-Štefanske) ceste, lahko vidimo najbolj termofilno podzdržbo kraškega gozda črnega gabra in puhavca, to je podzdržbo s terebintom (*Ostryo-Quercetum pubescentis pistacietosum terebinthi*). Slednja se razvija na apnenčastih sončnih pobočjih; v njej so v veliki meri prisotne sredozemske rastlinske vrste, kot so hrapavi oponec (*Smilax asper*), divji brošč (*Rubia peregrina*), terebint (*Pistacia terebinthus*), metlina (*Osyris alba*), derak (*Paliurus spina-christi*) itd. Na istem območju, kjer skromni kamniti substrat ali griža ne dopuščata, da bi se razvila prava gozdna združba, se uveljavlja pionirsko grmovje rešelike (*Frangulo rupestris-Prunetum mahaleb*). Slednja spada med cenoze, ki tvorijo žive meje, a se od drugih živih mej umetnega izvora razlikuje zaradi odsotnosti nitrofilnih vrst. Grmičasti sloj v glavnem sestavljajo rešelika (*Prunus mahaleb*), mali jesen (*Fraxinus ornus*), ruj (*Cotinus coggygria*), terebint (*Pistacia terebinthus*), puhasti hrast (*Quercus pubescens*), to so vse vrste, ki jih zasledimo tudi v sosednji gozdni združbi, zato dobi cenoza pionirskega grmovja skalnega krhlika in rešelike videz okrnjene oblike kraškega gozda črnega gabra in puhavca.

Če se sprehajamo po Napoleonski cesti, ne moremo spregledati do 180 cm visoke mesnate zelene rastline z mehкими suličastimi listi. Gre za Wulfenov mleček (*Euphorbia wulfenii*), vzhodnosredozemsko vrsto, ki uspeva na Tržaškem od Kontovela do Devina, v Sloveniji pa je ne dobimo. Iz istega rodu je tudi jagodasti mleček (*Euphorbia fragifera*), endemsko ilirska vrsta, katerega skrajna severno-vzhodna meja teče ravno preko Kontovela. Zaradi svoje lepote je prav gotovo omembe vredna še piramidasta zvončnica (*Campanula pyramidalis*). Slednja raste iz skalnih razpok, iz kamnitih pobočij ali iz starih zidov in je zaradi velikosti, jajčastih listov, stebila, ki je večinoma razraslo s šibkimi poganjki, tudi za novince lahko določljiva.

Severnovzhodno od borovega gozda na Vejni se razteza Kontovelska gmajna, kjer so domačini nekoč pasli krave in drobnico. Danes so ti pašniki zanemarjeni in zato poteka tu proces naravnega zaraščanja. Če si ogledamo tudi ta del kontovelske okolice, takoj opazimo rastlino, ki ima pri tem procesu ključno vlogo. Tu tvori ruj (*Cotinus coggygria*) tako imenovana pogozdovalna jedra. To so nizki in široki grmi, sredi katerih nastajajo ugodne okoliščine za rast drugih rastlinskih vrst, kot so mali jesen, rešelika, črni gaber, bor; šele v poznejših stopnjah zaraščanja pa nastopata puhasti hrast (*Quercus pubescens*) in graden (*Quercus petraea*). Posledica tega je torej širjenje gozda in krčenje pašnikov. Zaradi ostrejših klimatskih razmer, katerim je ta gozdna združba podvržena v primejavi s prejšnjimi, se tu uveljavlja podzdržba kraškega gozda črnega gabra in puhavca z rumenim drenom (*Ostryo-Quercetum pubescentis cornetosum maris*). Slednja podzdržba je tista, ki sestavlja večino kraških gozdov. Med grmičastimi in drevesnimi vrstami je značilna prisotnost rumenega dreva (*Cornus mas*), navadnega mokovca (*Sorbus aria*) in šipka (*Rosa canina*), v zeliščnem sloju pa ob vsepovsod prisotni jesenski

vilovini (*Sesleria autumnalis*) lahko zasledimo deljenolistni teloh (*Helleborus multifidus subsp. istriacus*), med pozno pomladanskimi sprehodi pa ni težko naleteti na cvetočo navadno potoniko (*Paeonia officinalis*).

Krčenje kraške gmajne povzroča drastično nižanje števila rastlinskih vrst, ki se tu nahajajo, to pomeni, da se manjša biološka raznolikost oz. biološka "vrednost" teritorija. Le ponovna uvedba paše bi lahko zaustavila proces zaraščanja in tako omogočila tudi naslednjim generacijam, da bi uživale ob pogledu na cvetoči kraški pašnik. Podobno velja tudi za kontovelske pašne. Kljub težkim pogojem je po zaslugi domačinov, ki se v glavnem ukvarjajo z vinogradništvom in v manjši meri z oljkarstvom, danes dobršen del teh še obdelan. Ostale zapuščene površine pa se hitro zaraščajo.

BIBLIOGRAFIJA

Poldini L., *La vegetazione del Carso isontino e triestino*, Trieste, Edizioni Lint, 1989.

Wraber T., *Sto znamenitih rastlin na Slovenskem*, Ljubljana, Prešernova družba, 1990.

Martinčič A., Wraber T., Jogan N., Ravnik V., Podobnik A., Turk B., Vreš B., *Mala flora Slovenije*.

Ključ za določanje praprotnic in semenk, 3., tretja dopolnjena in spremenjena izdaja, Ljubljana, Tehniška založba Slovenije, 1999.

AA.VV., *L'imboschimento del Carso*, Trieste, Zenit, 1996.

Več avtorjev, *Občina Zgonik. Narava in ljudje*, Trst, Tiskarna Graphart, 1999.

Kuluna